

GAZETA

MAZILILOR ȘI RĂZEȘILOR

BUCOVINENI.

Apare de două ori pe lună.

Abonamentul în țară :		Abonamentul în România și străinătate :	
Pe an	6 cor.—	Pe an	8 lei.—
Pe șese luni	3 cor.—	Pe șese luni	4 lei.—
Un număr 30 bani.			

Redacția și Administrația : Cernăuți, Str. Metzger 8.

Sanarea... altfel de cum a votat-o Dieta.

Acum un an, cea mai însemnată și mai ardentă chestie în Bucovina, era sanarea Centralelelor băncilor raiffeisiene. Se spunea că, dacă în sesiunea dietală din Octomvrie, sanarea nu ar fi votată, țara ar suferi un dezastru cumplit. În Octomvrie, dezastrul, din cauza opoziției deputaților naționaliști, a fost nevoit să ne mai deie răgaz până la stabilirea deficitelor prin o comisie oficioasă, care în Ianuarie a. c. a și prezentat raportul său, dând un substrat real pentru discuția sanării. Se constatase un deficit de cinci milioane, la care Centrala română participă cu un milion și jumătate. Pentru amortizarea acestui deficit, dieta Bucovinei primi în sesiunea din Ianuarie un proiect de sanare, după care banca țării ar avea să rescumpere Centralele dela banca cehă, cu deficite cu tot, devenind astfel creditorul acestor institute economice. Centralele datorind Cehilor pe lângă suma deficitelor de cinci milioane, încă un capital de zece milioane, plasat în împrumuturi date băncilor atașate, banca țării s'ar angaja cu o sumă de cincisprezece milioane, pe care ar avea să o plătească băncii cehe în hârtii de valoare. Centralele băncilor raiffeisiene, la rândul lor, ar avea, pe lângă restituirea împrumuturilor de 10 milioane, să amortizeze, sprin sporirea cametei și deficitul de 5 milioane. Acest mod de sanare fiind primit de dietă, toată lumea credea că comitetul țării și guvernul vor griji ca, în timpul cel mai scurt, dezastrul care ne amenința să fie defi-

nitiv înlăturat. Și la conferința dintâiu, ținută în Viena în chestia sanării, se discutase în adevăr planul sanării pe baza legii votată de dietă.

Însă cu timpul, pericolul dezastrului devenind o boală cronică din acută cum era în toamna anului trecut, pare a fi pierdut mult din grozăvia în care se prezenta înaintea vreme, căci a trecut jumătate de an, și sanarea încă nu s'a făcut. Ba, ce e mai mult, comitetul țării, în conțelegere cu ministeriul de finanțe, au devenit foarte optimiști în privința situației economice a Bucovinei, căci, nemulțumindu-se cu plata, prin sporirea camefei, a deficitului de cinci milioane, el a schimbat textul votat de dietă (se vede pentru a arăta cât de mult respectă hotărârea dietei), punând în loc de cinci milioane ce trebuie amortizate, 15 milioane, va să zică 10 milioane mai mult decât cere proiectul de sanare. Astfel, dacă s'ar face sanarea după legea schimbată, băncile raiffeisiene ar avea să plătească ceea ce dătoresc, adică la un loc cu deficitul 15 milioane, și încă 10 milioane de-asupra! Aceste 10 milioane, un fel de dar făcut băncii țării, ar avea să formeze, după 78 de ani, un fond de rezervă pe care banca țării ar avea să-l folosească pentru alimentarea băncilor sătești.

Conducătorii Centralei române însă, cari sunt mai puțin optimiști în privința puterii financiare a Românilor, și nevăzând nici o necesitate de a plăti un deficit de trei ori, temându-se apoi că nu cumva țaranul român să plătească și deficiturile mult mai mari ale Rutenilor, au protestat contra falsificării proiectului. Ca răspuns la protestul d-lui Sârbu, ministerul de finanțe a binevoit să trimită un emis monumental guvernului local, în care se sancționează așa-zicând pentru Bucovina imposibilitatea de-a se afla persoane cinștite cărora ai putea să le încrezi administrarea de bani. Căci, după ce a căutat să afirme necesitatea de-a se amortiza 15 milioane cu un profit de 10 milioane ca fond de rezervă pentru banca țării, emisul spune că protestul d-lui Sârbu nu e întemeiat încă și de aceea că, e mai mult decât problematic („mehr als fraglich“) ori de un astfel de fond se va strânge, de oarece aceasta depinde de momente neprevăzute, în deosebi dela loialitatea (adică cinștea) celor ce vor manipula cu banii respectivi. Aceasta însămnă a prevedea tâlhăria și a pierde orice speranță de-a o împiedeca. Așa dară se cere băncilor sătești o sumă enormă despre care din capul locului se spune că ea, cu toată probabilitatea va dispărea într'un mod oarecare. Pentru această sinceritate nemai pomenită în anelele birocratismului într'o chestie gingașă și tratată până acum cu multă

discreție, ministrul de finanțe ar trebui să decoreze pe referentul care a stilizat emisiul și să se decoreze și pe hine, pentru că l-a subscris. Iar Românii ar trebui să-i trimită o adresă de mulțumită că li-a deschis ochii, dându-le un motiv mai mult contra sanării în forma cea nouă — „schimbată“.

Astfel stă, în linii generale, afacerea sanării, atât de urgentă când a fost vorba de garanția țării, și atât de puțin urgentă când, din motive care nu se spun pe față, e vorba a se impune țăranului român o sarcină atât de apăsătoare.

Dar vine încă un moment foarte grav: după ce schimbările (dl Sêrbu le califică cu tot dreptul de falsificări) făcute în textul proiectului de sanare, au fost date pe față de directoriul Centralei române, nime, nici chiar ministrul de finanțe și cei ce execută mandatele lui în Cernăuți, nu par tocmai jenați de a fi fost prinși cu ocaua mică, de oarece au operat în taină și pentru că textul nou al proiectului a fost prezentat Centralei cu o notă în care se zice, că textul e identic cu cel votat de dietă! Nu, ci din contra, se face presiune asupra Centralei române să accepteze numai decât textul nou, și presiunea aceasta ne pune cu atât mai mult în mirare, că ea impune celor nevinovați jertfe materiale: anume domnii dela guvern încuviințează (d-nul Sêrbu afirmă chiar, după actele ce le-a cetit, că ordonează) băncii Ustredni, să protesteze sinetele Centralei române, va să zică, să aducă pe Români în concurs, în acel dezastru pentru evitarea căruia s'a hotărât sanarea! Și, dacă presiunea aceasta nu va merge până la ultima consecvență, procedura aceasta nu e oare totuși un joc frivol cu avutul țăranului, impunându-i-se acestuia fără vina lui, poate sute de mii de coroane ca cheltuieli de judecată, cari se vor acoperi din fondul de sanare ce țăranul va avea să-l plătească.

Nu trebuie să înzistăm mai mult asupra acestui moment pentru a arăta că guvernanții, cari au apucat această cale pentru a stoarce Centralei române consimțirea la o împovărare a băncilor atașate fără a cunoaște scopul acestei împovărări au fost părținitori unei cauze tainuite (se zice că ar fi la mijloc deficiențele enorme ale Rutenilor) și au procedat cu nesocotirea simțului de răspundere.

Față de acest pericol, direcțiunea Centralei avea datorința să avertizeze de cu bună vreme publicul românesc, îndeosebi pe părtașii băncilor raiffeisiene, pentru ca aceștia să fie luminați în chestia sanării în forma ei nouă și să știe de atitudine vor avea să aibă la adunarea generală de se va convoca în câteva săptămâni în afacerea

sanării. Și direcțiunea a și început cu această acțiune. Duminecă, în 7 c. s'a ținut o întrunire a publicului românesc din Cernăuți, în care s'a expus cu de-amănuntul cele ce, sumar și incomplet, le-am redat în rândurile de mai sus. Păcat numai, că publicul a fost prea puțin numeros (abia ceva peste 40 de persoane) la această adunare care, dacă și a fost conchemată de un partid, merita să fie cercetată de orice român. Căci, dacă e o calamitate economică a poporului român, de-a plăti un deficit de un milion și jumătate, câtă îngrijorare trebuie să ne cuprindă, când ni se cere ca, în locul acestui deficit, să contribuim pe jumătate sau poate și mai mult, la o sumă de 15 milioane, și aceasta prin 78 de ani, fără ca măcar creditul băncilor să fie sporit, căci, prin sanare se schimbă numai creditorul și se urcă camăta din cauza deficitelor. Și ne mirăm mult, cum de față de pornirea atât de naturală și justificată a Centralei române de a se lepăra de o povară ce o amenință, un deputat român, a putut califica adunarea de ită mbă lă u. Acest domn ar fi trebuit să dovedească că adunarea în adevăr e fără rost, și ar fi trebuit să arate că temerile Centralei sunt fără temei. Cu „loialitatea“ față de guvern și cu afirmarea, că fondul de rezervă ce ar avea să se strângă la banca țării va fi „tot al nostru“ nu se poate liniști lumea, căci dacă acest fond n'ar fi problematic și ar avea în adevăr să fie „al nostru“ și nu al tuturor lacomilor, cari știu să mănânce recolta (altora) înainte de ce sămănăturile au înflorit, și totuși ar trebui să ne opunem a-l strânge, căci omul face economii când se leapădă de datorii, nu însă atunci, când nevoia îl strânge mai rău.

Oricum deci, e la mijloc o taină pe care dl deputat Simionovici nu s'a silit să ne-o desvăluie, și pe care dl baron Nicu Flondor, care de-aseamenea a luat parte la adunare, nu a fost în măsură să ne-o spuie, lăsând răspunderea guvernului. Acest domn din urmă, prin cuvântarea sa, a arătat numai că înțelege chestiile financiare și că, acomodându-se schimbărilor „cerute de minister“, nu a fost personal inconsecvent, de oarece fusese din capul locului de părerea, că creditul de 15 milioane la banca țării e insuficient pentru scăparea băncilor raiffeisiene. D-sa, apoi, ar trebui să aibă mai puțină încredere în „regulamentul“ sanării, în care d-sa ca membru în comitetul țării a cerut garanția ca sumele, vărsate de o anumită Centrală să nu se întrebuițeze în folosul altei Centrale. Dacă se întâmplă că legile statului se nesocotesc, că hotărârile dietei se „schimbă“ cine să ne garanteze, că „regulamentul“ d-lui baron Flondor, adecă al comitetului țării, va fi sacrosanct!

Scopul acțiunii de direcțiunea Centralei, susținută de deputații naționaliști, a pornit-o este, de-a restabili textul original al proiectului de sanare, eventual de-a face „sanarea“ pe socoteala proprie, și nu în comunitate cu Rutenii, totașa precum și Nemții, prin o „schimbare“ în proiect făcută în același timp cu „schimbările“ de care am vorbit, ar fi autorizați să-și caute aiurea credite, și nu la banca țării, unde creditul din cauza cursului scăzut al hârtiilor de valoare, va fi mai scump.

Am fi satisfăcuți să vedem reușind această acțiune, căci, așa cum suntem puțin verzăți în chestiile financiare, ca orișicine care nu e specialist, ni pare o scăpare pentru Centrală și toate băncile atașate, dacă vor avea să plătească numai ceea ce dătoresc, adică deficitul de un milion și jumătate, în loc de o jumătate (dacă nu mai mult) din suma de 15 milioane de coroane, care li se cer în proiectul „schimbat“. Această recunoștință naționaliștii ar merita-o în adevăr, precum am fi recunoscători și democraților pentru o lege ce ar da părinților dreptul să hotărască ei, în care limbă să învețe copiii lor cele dintâiu buchi de carte (aceasta este adică o veche promisiune a domnului Oniciu, de care ne place să-i aducem în aminte)...

*
BCU Cluj / Central University Library Cluj

NB. Din cele ce s'au spus la adunarea din chestie, am mai voi să reținem protestul D-lui Dori Popovici contra încălcării autonomiei prin nesocotirea unei hotărâri a Dietei. Aserțiunea d-lui Vasilovschi că Guvernul a lăsat ca „Ustredni Banka“ să protesteze numai sinetele băncilor din acele districte ai căror reprezentanți sunt deputații naționaliști, și temerea justă a d-lui Procopovici că „fondul de rezervă“ de dragul căruia se face atâta presiune asupra Românilor, să nu devie un mijloc de care se vor folosi Rutenii pentru a ne combate, precum se folosesc azi de fondul religios românesc în dauna noastră.

Nesocotirea drepturilor românești pe terenul școlar.

Pretuindene unde ucrainii încap la putere n'are voie nimene să se manifesteze ca Român. De regulă caută conducătorii ucrainilor să acapareze reprezentanța comunală, căci ei știu, că odată încăpuți în consiliul comunal pot să terorizeze și să prigonească lumea după bunul lor plac. Amar însă de Românii cari, din nefericire, încap sub cârma „haidamahilor“ ucraini. Cine vrea să știe cât de brutal și cât de neomenos sunt tratați Românii de către ticăloșii rusneci ajunși la cârma satului, să întrebe de locuitorii din Camenca sau

Gemene, unde tot comitetul comunal se compune din aderenți de ai lui Stocki. Și în amândouă comunele au prins ucrainii puterea în mâni prin teroare, prin silă, prin înșelăciune și mituală. În Camenca, de bună-oară, a stat comisarul Hankiewicz ca gerent comunal prin mai bine de un an și a pregătit terenul cu toate mijloacele teroristice pentru ca alegerile să iasă în folosul Rutenilor. În Gemene, învățătorul Antoniu, un agitator de cea mai ordinară speță umbra cu mâna plină ca să câștige voturile alegătorilor pentru sine și pentru ai săi și într'adevăr a reușit să puie mâna pe cârma satului. Și acuma dă doamne!

Am scris mai dăunăzi cum vornicul din Camenca, auzind că locuitorii din atinența Petriceanca au dat la protocol aproape unanim, că voiesc să aibă în satul lor școală românească și nu ucraină, i-a îmbătat cu rachiu pe oameni și cu ajutorul unui învățător din Camenca a cercat să-și facă să-și retragă voturile lor date pentru școala românească. La fel cu acest individ rățacit, care face rușine numelui său românesc, căci se chiamă Șerban, hargatul ucrainilor galițieni, e și vornicul din Gemene. Și aici ca și la Petriceanca trebuie noi Români să ducem luptă grea pentru a căpăta o școală românească, școala care am avut-o și care s'a prefăcut, fără știrea și fără voia noastră în școală ucraină, peste noapte așazicând.

Locuitorii comunei au răbdat cât au răbdat, dar văzându-i pe ucraini obrăznicindu-se de la un timp din cale afară, au început și ei a pretinde dreptul lor de a avea o școală românească. Dar ai văzut odată ca autoritatea școlară să îplinească o cerere a Românilor fără doar și poate? Așa e cazul și la Gemene. De un rând de ani locuitorii din Gemene tot cer școală românească, autoritatea școlară însă tot trăgănează în vreme ce ucrainii se încuibă și se întăresc mai bine. Înainte de doi ani s'a alcătuit în Gemene o școală particulară românească, care dă rezultate foarte bune și odată cu înființarea acestei școle au înaintat locuitorii o cerere către autoritatea școlară pentru revizuirea uricului de fondare a școlii publice („Überprüfung der Stiftungsurkunde“). Doi ani așteaptă însă autoritatea școlară pentru a ordona revizuirea uricului de fondare cerută de majoritatea locuitorilor din Gemene, pecând falsificatele cu cari operează ucrainii se rezolvă în câteva săptămâni. Iată un exemplu. Iarna trecută, ucrainii, speriați de progresul ce-l face școala particulară românească în Mareței și văzând popularitatea de care se bucură ea la locuitorii comunei, s'au pus pe lucru să vâre un ghimpe supt coasta școlii acesteia. Neputând începe în centrul satului nemica, pentru că locuitorii cu toții sunt pentru

școală românească, ei încearcă în atinența Mareșea-mică. Făuresc o petiție către căpitanie, iscăbind pe mai mulți gospodari fără știrea lor și cer o școală în atinența aceasta, „pentru că în apropiere nu se află o școală la care ar putea umbla copiii” — de fapt copiii din Mareșea-mică cercetează școala particulară românească din Mareșei. Vine un comisar la fața locului pentru a cerceta cererea. La încheierea procesului verbal s'a constatat că locuitorii din Mareșea-mică au lipsă de școală pentru că li vine greu copiilor a umbla câțiva kilometri până la școala din Mareșei. Toți însă — afară de 3 văduve pe care le-au putut mai lesne câștiga ucrainii — au declarat, că voiesc numai școală românească, căci decât rutenească mai bine își vor trimite copiii și mai departe la Mareșei. Inspectorul școlar rutean din Sirete, Kukielka, văzând rezultatul neașteptat al cercetării din Mareșea-mică, rupe procesul verbal încheiat la fața locului și pune de se face alt act unde lucrurile se prezintă tocmai pe dos, că adevărații locuitorii din Mareșea-mică cer școală ucraină afară de 3 babe, care cer școală românească. Face deci raport pe baza actului falsificat către consiliul școlar de țară, dă o notiță și în „Narodnei Holos” unde se afirmă aceleași lucruri minciunoase și înainte de ce trec patru săptămâni se rezolvă afacerea în folosul rutenilor. Deci o afacere școlară construită în mod artificial pe baza actelor falsificate de funcționari ce stau în slujba statului se rezolvă în decurs de o lună pentru că e în folosul ucrainilor, altele însă, precum cazul din Gemene, care sunt de o necesitate absolută și sunt bazate pe voința cetățenilor din comune întregi sunt bagatelizate și rămân nerezolvite cu anii pentru că sunt cerute de populație românească. Cum se poate că ucrainii, cari înșală lumea cu șarlatanismul lor, cari înșală stăpânirea cu acte falsificate, cari înșală și poporul sugerându-i ideea, că guvernul cere școală „ucraină” ies bine la capăt și obțin adese aceea ce nu li s'ar cuveni, pecând Românii sunt nebăgați în samă cu cererile lor autentice, bazate pe adevăr și izvorâte din necesități absolute. Dar nu numai atât, ei sunt adese terorizați și maltratați pentru că cutează să spuie pe față că sunt Români. Iată cazul cel mai recent întâmplat la Gemene, altădată vom aduce câteva cazuri de pe timpul recenziământului.

Înainte de 3 săptămâni, Duminecă dimineață, în 24 August, pecând poporul adunat în biserică asculta încă sfânta liturghie, se întâmplase în cancelaria comunală din Gemene ceva neobicit. Vornicul satului și învățătorul Antoniu (amândoi dușmani neîmpăcați ai Românilor) umblau ba încoace, ba încolo, punând la cale lucruri vajnice. Deodată întră în cancelaria comunală un dom-

nișor, de care se zicea că e de la căpitănie. Mai mulți bătauși se postaseră la ușa cancelăriei de afară. Domnișorul dela căpitănie se puse la masă să scrie și vornicul strigă mai mulți gospodari pe nume să între înlăuntru câte unul. Trecând cel strigat printre bătauși, aceștia în ghionteau cu pumnii în mod bestial din amândouă părțile și-i ziceau: „Caje șo te rusen“ („Spune că ești rus“). Așa au trecut 40 de inși printre rândurile bătaușilor cu toții căpătând ghionturile de rigoare. Se poate prea lesne înțelege, că puțini vor fi avut tăria să înfrunte sălbătăcia haidamahilor plătiți de ucraini și să rostească înaintea comisariului că voiesc școală românească, unde se vedeau înconjurați numai de dușmani și n'aveau pe nimene cine să-i ieie în scut și dacă se gândiau că au să treacă și la ieșire prin ceata de bătauși. Dar nici în cancelarie, în fața comisariului, nu erau scutiți cei citați. Aici vornicul și cu învățătorul desvoltau un terorism nemai pomenit. Astfel la răspunsul hotărât al unui gospodar: „Sunt Român și vreu ca și copilul meu să învețe românește în școală“ se repezi vornicul, cu mâna rădicată în mod amenințător asupra gospodariului strigând furios: „Tu vrei românește, eu te-oi învăța nemțește“.

Supt împrejurările aceste numai 11 din cei 40 citați au glăsuț pentru școală românească, ceilalți vrând-nevrând și-au dat consimțământul pentru „școala ucraină“. Dar noi putem fi mândri de curajul celor 11 inși, cari cu toată teroarea exercitată asupra lor, cu toate loviturile aplicate în coastele lor de bătaușii năimiți cu bani rusești n'au vrut să se lepede de nația și limba lor. Ei au avut de suferit un adevărat martiraj pentrucă n'au vrut să-și vândă neamul și trecutul lor.

Aceste le-a aflat numai din întâmplare secretariul societății pentru cultură și le-a adus la cunoștința comitetului. Comitetul a rugat pe domnii deputați Bejan și Sêrbu ca să facă demersuri energice la reprezentanța guvernului din Cernăuți

La intervenția deputaților s'au făcut capăt nelegiuirilor ce se comiteau în Gemene și s'a sistat „revizuirea uricului școlii“.

Vra să zică, la revizuirea uricului de fondare a școlii (căci de aceasta era vorba mai sus), în loc să se purceadă în mod nepărtinitor, pentru a se împlini dorința și a Românilor, se convoacă partidele în taină pe timpul liturghiei, așa ca unul să nu știe de altul și se admite, ca Rutenii să-și organizeze bande de bătauși pentru a silui voința sătenilor, se admite ca Rutenii — vornicul și învățătorul — să desvoalte o agitație pe față, chiar în prezența

delegatului căpităniei, care e trimis să facă dreptate în numele legii și în numele stăpânirii și se lasă fără scut cetățenii pacinici și îngăduitori, cari nu cer nici o pomană ci numai drepturile lor. Oare trăim noi în secolul 20 sau suntem cu două veacuri în urmă? Vom mai reveni.

Rătăcirii cumplite.

De vre-o doi ani încoace, interesul ce-l arată poporul român față de școalele secundare din Bucovina, a scăzut în mod vădit, ba chiar îngrijitor. La sfârșitul anului școlar trecut s'au prezentat la examenul de admitere în clasa întâia la gimnaziul din Câmpulung abia 3 elevi români, la Humor nici unul, la Sirete abia cinci. Un profesor din Câmpulung exprimându-și temerile sale față de acest fenomen dăunător, „Foaia Poporului“ în n-rul 34 din 24 August 1913, scrie despre acest fapt un articol prim „În lături, neputincioșilor!“, articol care conține păreri cu totul greșite, ba direct periculoase.

Autorul articolului spune: Dacă de acum înainte ar merge numai puțini băieți la gimnaziu, ba chiar dacă și s'ar suprima vre-un gimnaziu românesc, aceasta n'ar fi nici o pierdere, deoarece socotind numărul de funcționari ce ne trebuie, s'ar produce printr-o cercetare mai mare a gimnaziilor noastre numai un proletariat de intelectuali, fără ocupație și periculoși. Îmbulzeala de până acum la studiile gimnaziale a fost provocată în mod artificial prin agitațiuni. Iar țaranul român a aflat instinctiv această greșală la care a fost sedus, și de acum înainte trebuie să îngrijească mai mult pentru formarea unei clase de mijloc, trimițându-și copiii mai ales la meserii, și mai puțin la gimnaziu.

Voiu răspunde: Socotind numărul funcționarilor români ce ne-ar mai trebui, trebuie să spunem că încă cel puțin douăzeci de ani ne trebuie o îmbulzeală cât se poate de mare la gimnaziile noastre, o îmbulzeală însă de elevi români, și nu de cei străini cum se întâmplă bunăoară la gimnaziul din Câmpulung. La Români, abia școala primară își are corpul didactic românesc, deși sunt încă destule școale primare românești pe la cari rătăcesc învățători, dar mai ales învățătoare străine, apoi școala secundară își are într-o măsură oareșcare mai însemnată profesorii săi români, e însă foarte departe de starea ideală în care ar trebui să se afle, având un corp didactic curat românesc. În toate celelalte ramuri, afară doară de

notariat, clasa intelectuală românească e încă de tot slabă, în raport cu cea a străinilor. Iată, de ne arată datele statistice dela începutul anului 1910, date care de bună samă că nu s'au schimbat de atunci tocmai tare în favorul Românilor ¹⁾. La tribunale sunt abia 76 de funcționari români față de numărul întreg de 445, între cari 141 evrei. Din 161 de avocați abia 11 sunt români, pecând evrei 136. În administrație (guvern, poliție și prefecturi, dela care depinde așa de mult starea bună materială și morală a populațiunii) sunt numai 33 de Români față de numărul întreg de 315. La oficiile financiare sunt abia 58 de români față de 477 în total. Chiar la direcția bunurilor fondului religiosar gr.-or., avere curat românească, unde ar trebui să fie numai funcționari români. Românii nu ajung nici la jumătate din totalul funcționarilor, fiind numai 37 din 110 cât sunt de toți. La magistratul din Cernăuți sunt numai 4 funcționari români din 106; la banca țării numai 7 din 61. La poștă și telegraf sunt abia 51 de români față de 537, între cari 130 evrei. La trenurile din Bucovina sunt abia 31 de funcționari români față de 398, între cari 120 de evrei. Din 151 de medici, români sunt abia 14, pecând 109 evrei. Din 31 de farmaciști abia 1 e român. Dacă aditionăm, vedem că din 2792 de funcționari din fellurite ramuri abia 323 sunt români, pecând în raport cu populațiunea ar trebui să fie 930 de funcționari români.

Stând împrejurările astfel, trebuie să te minunezi mult, că o foaie românească e în stare să scrie că la Românii din Bucovina ar exista primejdia unui proletariat intelectual, dacă gimnaziile românești ar fi frecventate într'o măsură mai mare. Din potrivă o nenorocire sunt sfaturile „Foaiei Poporului“, ca țaranul să nu se îmbulzească la gimnazii și la alte școale mai înalte. Căci e lucru știut, că un funcționar străin nu mai poate avea inima și durerea ce o arată un funcționar român față de țaranul român când îl vede la nevoie. Și e aproape inexplicabil cum de admite dl dr. Aurel cav. de Onciul, care e editorul și proprietarul foii, ca astfel de articoli de fond, cari cuprind adevărate prăpastii, să fie publicate în foaia sa.

Că „Czernowitzer Allgemeine Zeitung“ și „Czernowitzer Tagblatt“ scriu incontinuu ca nimene să nu se mai îmbulzească la gimnazii, e firesc. La nemți, dar mai ales la evrei primejdia unui proletariat intelectual este acuma. La evrei bunăcară, din cei 2792 de funcționari, ar trebui să fie în raport cu numărul total al evreilor

¹⁾ Vezi I. E. Torouțiu: Românii și clasa intelectuală din Bucovina. Cernăuți 1911.

din Bucovina, 349 de funcționari evrei; în realitate însă sunt 834, va să zică, mai mult decât de două-ori. Și cu toate acestea nu se tem de proletariat intelectual, ci dau mereu năvală la toate gimnaziilor germane și negermane, neținând samă de sfatul foilor lor. Ei știu prea bine că, un copil cu cât e mai școlit, cu atât mai ușor trăiește. De aceea sfat mai bun și mai folositor nu se poate da poporului românesc, decât să deie năvală cât se poate de mult la ori și de fel de școală, la care numai se trage copilul. Iar sfaturile dușmănoase și rele precum e cel din „Foaia Poporului“ să nu le bage în samă, ci să facă (de astădată ca evreii, cari cu toate sfaturile gazetelor lor să nu mai meargă pe la gimnazii și cu toate că aproape toate funcțiile sunt pline de ei, totuși umplu aproape jumătate din toate școlile mai mari din Bucovina, măcarcă ei sunt numai a opta parte din locuitorii țării. Tot așa și Rutenii nu se tem de loc de un proletariat intelectual, deoarece vedem că, gimnaziile lor au mereu tot mai mulți elevi ruteni, decât ale noastre români: nu numai atâta, ci mai susțin și un liceu real particular în Vășcăuți și cer într-una clase paralele rutene la liceul statului din Siret. De asemenea și Evreii, cu toate că e plină lumea de absolvenți evrei de ai școlilor secundare, mai susțin și un liceu real particular, curat evreesc în Storojineț.

E o mare nedreptate ce li se face intelectualilor de pe la sate, când afirmă „Foaia Poporului“ că cercetarea de până acuma a gimnaziilor noastre a fost provocată în mod artificial prin agitațiuni. Când s'au înființat clasele paralele românești pe lângă liceul gr.-or. din Suceava bună-oară, poporul trebuia să fie îndemnat să-și trimită copiii la gimnaziu, căci nu avea de unde ști ce folos poate să aibă. Acuma în multe sate din districtul Sucevii, aceste îndemnări pot să lipsească cu totul, deoarece în cursul vremii s'au putut convinge de binele ce li-l aduce școala mai înaltă. Nu tot așa e însă bunăoară în districtul Câmpulungului, unde gimnaziul a fost abia înființat. Aice aceste îndemnări vor trebui mereu repetate încă vre-o 15 ani. Tot aceleași îndemnări, cari nu pot fi numite nici odată „agitațiuni fără rost“, vor trebui făcute, poate într'o măsură și mai mare, relativ la școala reală, al cărei rost și folos, poporul român îl apreciază prea puțin. Numai că am trebui să avem și o școală reală, în care să se predea materia și în limba românească. Căci aceasta e de bună samă pricină, că Românii s'au folosit așa de puțin și de școala reală gr.-or. din Cernăuți în cei cincizeci de ani de existență ai ei, o pricină, care n'ar fi stricat să fi fost relevată cu prilejul jubileului de 50 de ani, cu atâta mai mult,

cu cât și azi aceeași pricină e o mare piedecă pentru Români de a se apuca de studiile reale.

Și de bună samă că aceste îndemnuri ca și țăranul să-și deie copiii la școlăle mai înalte, îndemnuri pe cari „F. P.” le află de rele, sunt una din cele mai frumoase și mai merituoase fapte de ale preoților și învățătorilor noștri. Și poate mai bine de jumătate din intelectualii noștri au să mulțamească numai acestor îndemnuri, că azi sunt, ceea ce sunt.

Că azi tot mai puțini caută să între la gimnazii, pricina e alta, și nu trebuie s'o ascundem în vorbării frumoase la auz, că: țăranul a aflat instinctiv această greșală ș. a. m. d. Pricina adevărată sunt timpurile grele din cauza anilor răi și a războaielor, în care trăiește țăranul nostru. Și apoi mai este o pricină care trebuie descoperită și spusă de-a-dreptul și fără încunjur: O parte destul de însemnată din preoțimea și învățătorimea noastră nu-și face datoria în privința aceasta. Mulți preoți, în urma batjocurilor cu cari au fost acoperiți, s'au desgustat și se mărginesc numai la împlinirea slujbei lor în sensul cel mai restrâns al cuvântului. Iar dintre învățători prea mulți s'au cufundat în valurile tulburi ale politicei militante, numai spre dauna școlăi. Materialul ce vine la gimnazii, te înspăimântă câte-odată cât de slab e pregătii. Abia de știe ceti și a scrie, cu toți cei patru sau cinci ani pierduți la școlă. Și nu voim de loc să facem învățătorilor un reproș din faptul că, fac politică. E un drept și în oareșicare măsură, și o datorie a lor, precum și a fiecărui cetățean. Faptul acesta însă n'ar trebui de loc să-i stingherească în împlinirea până la jertfă a chemării lor, care ar trebui să fie un adevărat apostolat, făcut în seninătate și însuflețire și neîntunecat de nici o patimă. Bine înțeles, și aice, ca și la ori și care reproș generalizat, trebuie să accentuăm, că toată cinstea se cuvine excepțiilor înainte cărora ne plecăm fără nici o rezervă, fie aceste excepții vrednice de toată lauda, între preoți sau între învățători. Aceștia sunt idealistii și entusiaștii cari, tot mai înaintat și mai fericit, nu se lasă împiedecați de nici o considerare de a da mereu zor pentru înfăptuirea idealului lor.

Cât despre formarea unei clase de mijloc, trebuie numai să ne bucurăm, dacă țăranul își va trimite copiii tot mai mult la meserii. Numai și aice vor fi de lipsă încă multe îndemnuri din partea preoțimii și a învățătorimii. Și în sfârșit, și cei ce voiesc să meargă la meserii, trebuie să fi trecut măcar un an, doi prin o școlă secundară, câtă vreme nu vom avea în țară măcar o școlă, dacă nu două școlăle civile românești. Un meseriaș numai cu ceea ce se

poate învăța în școala primară, e prea slab pregătit pentru vre-o meserie ceva. De aceea și în interesul formării unei clase mijlocii, o îmbulzeală cât se poate de mare pe la gimnazii și școli reale poate fi numai folositoare, până ce va veni odată vremea să se creieze și pe la noi școli civile.

V. G.

Aurel Vlaicu — mort.

S'a stins în floarea vârstei, în calea ce-l ducea spre un ideal măreț, spre o izbândă care nu mai era numai a lui, ci a neamului românesc întreg, mândru de avântul și faima unui genial fiu al său. S'a stins pe drumul ce-l ducea spre patria sa, Ardealul, pentru a lua parte la o serbătoare culturală la Orăștie. Toată suflarea românească e adânc măhnită de pierderea ce o îndură, de soarta tristă a șoimului ce avea atât îndrăzneală și atât iscusință! Am avut și noi, Bucovinenii, norocul să admirăm minunatele sboruri ale lui Vlaicu, l-am cunoscut, l-am iubit, și gândul nostru îl petrecea pretutindeni unde geniul său câștiga o nouă biruință. Și de aceea durerea noastră e cu atât mai mare, ne izguoie mai adânc, și înțelegem mai clar cât pierdem noi toți, săraci și nenorociți cum suntem, prin pierderea fără vreme a unuia din cei mai aleși dintre noi. Nu-l vom uita, îl vom iubi și admira ca pe un martir, care a dat probă de cea mai curată năzuință spre ideal, și ne-a dat învățătura că, în acest drum, în această năzuință, frica pentru viața noastră, pentru binele nostru particular, trebuie să dispară, în vederea țintei ce o urmărim, nu atât pentru noi, cât pentru neamul întreg.

Moartea lui Vlaicu s'a întâmplat Sâmbătă, 31 August v., la orele 5 și jumătate lângă satul Bănești, între Ploiești și Câmpina, la 20 kilometri de Ploiești, de unde aviatorul se pornise spre Brașov. Trupul defunctului a fost transportat de ambulanța sanitară a unei societăți petrolifere, la morga acestei societăți, în Câmpina.

Știri mărunte.

Ziua morții împărătesei. Miercuri în 10 Septembrie s'au săvârșit serviciuri divine în toate bisericile din Bucovina pentru sufletul defunctei împărătese Elisabeta și tineretul școlar fu condus la biserică. În biserica catedrală din Cernăuți au asistat și reprezentanții tuturor oficiilor publice la ceremonia bisericească.

De la universitate. Ministeriul cultelor și al instrucțiunii publice l-a numit pe d. Dr. Lazar Gherman, docent la facultatea teologică gr.-or. în Cernăuți, membru în comisiunea examinatoare, secțiunea exegetic-istorică. D. Dr. Gherman e în virtutea numirii acesteia examinator pentru istoria și statistica bisericească.

De la tribunal. Domnii: Vasile Ropcean, George Malcinski și Octavian Voronca fură numiți auscultanți.

Arhiducele Francisc Ferdinand a fost numit inspector suprem al întregii armate. Prin un autograf datat din 17 Aug. în Bad Ischl M. S. monarhul l-a numit pe moștenitorul de tron, arhiducele Francisc Ferdinand inspector suprem al întregii armate austro-ungare. Deodată cu aceasta numire M. Sa a acordat biroului militar al moștenitorului de tron numirea de „biroul inspectoratului suprem al întregii puteri armate“. Acest post înalt l-a avut mai înainte arhiducele Albrecht, după a cărui moarte n'a fost ocupat până acuma.

De la consiliul școlar de țară. În ședința consiliului școlar de țară din 1 Septemvire 1913 s'au luat între altele următoarele hotărâri: Învățătorii George Urmă și Fevronia Velehorschi din Rădăuț au căpătat concediu pe un an. Trecută în pensie fu d-na Ana Voronca din Rădăuț, votându-i-se mulțămită pentru serviciul ei conștiincios și foarte rodnic. La Horodnic fu numită înv. def. Elisabeta Drob. La gimnaziul al III-lea de stat din Cernăuți fură numiți ca suplinitori domnii: Dr. Ioan Grămadă, Constantin Loghin și ca suplinitor pentru gimnastică fu numit d. Teodor Huțan; la gimnaziul real în Gurahumora fu numit suplinitor dl Alexandru Morar; pentru gimnaziul din Câmpulung fură numiți domnii: Teodor Catarinciuc Eusebie Cozmiuc și Mihai Bacju; la Suceava fu transferat dl Eusebie Jemna, suplinitor de la gimnaziul din Câmpulung; d-lui Nicu Bacinschi, medic în Rădăuț, i-s'a votat mulțămită pentru că a tratat în mod gratuit prin mai mulți ani pe elevii gimnaziului de acolo. D. Emanuil Iliuț, profesor la liceul din Câmpulung, fu instituit în calitate definitivă în postul său.

— În ședința consiliului școlar de țară din 12 Septemvire fură numiți profesori suplinitori pentru gimnaziul din Rădăuți domnii: S. Șuțu și S. Patraș. — D. I. Pițul fu numit profesor definitiv la Suceava.

Adunare generală. Societatea mazililor și rezeșilor bucovineni în Cernăuți își va ținea adunarea generală ordinară Duminică în 28 Septemvire, a doua zi după ziua Crucii. Comitetul învătă pe calea aceasta pe membrii societății să se prezinte la adu-

nare într'un număr îndestulător, la ordinea zilei fiind: 1. Raportul comitetului despre activitatea sa din anul trecut. 2. Raportul comisiei revizuitoare. 3. Alegerea comitetului pe baza noului statut. 4. Eventualii. Adunarea va avea loc în „Palatul Național“, etajul II (localurile societății pentru cultura și literatura română) și va începe la orele 2 după amiază. Pentru comitet: Dionisie cav. de Bejan, președinte. Alexandru Vitenco, secretar.

Distincție. Președintele țării dl conte de Meran i-a conferit d-lui Mihai de Tudan, cantor în Căbești, medalia pentru serviciu credincios în decurs de 40 de ani. D. Tudan însă nu numai că a grijit de împlinirea serviciului său, dar a căutat și de familia sa ca să-i asigure viitorul. Astăzi are un fecior scăpat la preoție, altul e profesor, al treilea urmează studiile la teologie, alți copii sunt pe la școli mijlocii. Pe lângă aceasta mai are dl Mihai Tudan și merite naționale fiind într'acei fruntași care luptă pentru drepturile răzeșilor din Costești, satul său natal.

2 coroane de suflet de copil. Ni se scrie din Ceahor, din izvor foarte bine acreditat, că ucrainii pentru a câștiga un număr mai mare de copii pentru școala lor care e pe cale a se închide îmbie pe părinții români cu făgăduieli de tot felul ca aceștia să înscrie copiii lor la școala rusească. Deocamdată li dau câte 2 coroane de fiecare copil ce-l vor trimite la școala ucraină. Ar da ei și mai mult, dacă n'ar fi înțărcat murguța lor de la „Selianska Kassa“ care așteaptă „sanarea“! Ne pare bine însă că putem constata, că gospodarii noștri, chiar și cei sărmani, nu se lăcomesc la argintul lui Iuda și-și trimit copiii la școala românească.

Fuga unei familii românești din Rusia (Basarabia). În dimineața zilei de 13 August v., grănicerii români dela pichetul Pilat din plutonul Darabani (Dorohoi), au prins în satul Ivancăuți (în România) de pe malul Prutului, o familie de români, emigranți din Rusia. Capul familiei se numește Petre Teodose Hudim și este întovărășit de soția sa Elena și de copila lor Mărioara, în etate de 8 ani.

Numitul a trecut Prutul în înot, aducând pe spatele său pe soția și pe copila sa. Fiind cercetat, el a declarat că, a trecut în țară ne mai putând trăi în Rusia din cauza persecuțiilor la cari sunt supuși Românii, cari nici n'au cu cei trăi, nici de undă munci. Prutul fiind mare în acest timp, e de mirare, că această îndrăsneală trecere nu a fost fatală nenorocitei familii.

Ei au declarat că vor rămâne pentru totdeauna în România.

Pe onoare, că servim mai întâiu
:: intereselor D-Voastre proprii ::

Acuma a sosit prilejul cel mai favorabil ca
să Vă încredințăm cât de bine și cât de
:: ieftin. Vă va servi librăria noastră ::

„Școala Română“

din Suceava

dacă Ve-ți bine-voi a comanda rēvisele trebuincioase
pentru sezonul școlar la noi. Ne putem mândri că suntem
asortați cu cel mai mare deposit de cărți, caete, plum-
buri, penițe, condeie, cridă, bureți, hărtie de cancelarie,
concept, sugătoare, cuverte. Tipărituri de tot felul,
cataloge și condice săptămânale legate și broșate,
protocoale de gestiune, atestate, tablouri de absențe,
o o o o toate în limba română. o o o c o

Și de ce să nu cumpărați la librăria noastră?
De ce să cumpărați aiurea? Vă asigurăm,
că principiul librăriei noastre este să servim
în primul rând intereselor D-Voastre.

Prețurile noastre sunt mult mai ieftine,
Marfa noastră mult mai superioară în calitate
Serviciul nostru mult mai culant și con-
științios decât la concurența noastră și
abia în ultimul rând ajutați D-Voastră
cumpărând la noi, întreprinderea noastră
comercială. Vă veți încredința că institutul
„Școala Română“ din Suceavă stă în
fruntea firmelor de această branșă.

Așteptăm cu o vie bucurie chiar o probă de comandă numai
dela D-Voastră și siguranța e pe partea noastră că Veți rămânea
clientul nostru pentru totdeauna.

Cu profund respect

Librăria și tipografia „Școala Română“
Suceava (Bucovina).